

ФОМЕНКО О. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОДАХ КУЛЬТУРИ

(на матеріалі прізвиськ англійських футбольних клубів)

У статті визначаються коди культури, відображені в прізвиськах англійських футбольних клубів, розглядається зв'язок кодів культури з національною ідентичністю англійців, аналізуються особливості словотвору прізвиськ.

Ключові слова: національна ідентичність, прізвисько, код культури.

В статье описываются коды культуры, отображенные в прозвищах английских футбольных клубов, рассматривается связь кодов культуры с национальной идентичностью англичан, анализируются особенности словообразования прозвищ.

Ключевые слова: национальная идентичность, прозвище, код культуры.

The paper studies the codes of culture in the nicknames of English football clubs, examines the codes' link to English national identity, analyses the language structure of nicknames.

Key words: national identity, nickname, the code of culture.

Поява нової антропоцентричної наукової парадигми дозволила включити до кола лінгвістичних досліджень такі феномени як національна ідентичність, культурний символ, код культури, вивчення яких дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок мови, культури й свідомості, виявити особливості кодування образів національної свідомості в мові. Тому дослідження мовного відображення національної ідентичності англійців крізь призму кодів культури є **актуальним**.

Мета роботи – визначити коди культури в прізвиськах англійських футбольних клубів, розглянути зв'язок кодів культури з національною ідентичністю англійців, проаналізувати особливості словотвору прізвиськ.

Об'єкт дослідження – прізвиська англійських футбольних клубів, а його **предмет** – коди культури, відображені в прізвиськах, та їхній зв'язок з національною ідентичністю англійців.

Матеріалом роботи були прізвиська англійських футбольних клубів загальною кількістю 175 лексичних одиниць.

Англію вважають батьківщиною сучасного футболу [1 : 3], а найкращі англійські футбольні клуби не лише добре відомі за межами Великої Британії, а вже давно стали брендами країни, так само як

Вільям Шекспір, Біг Бен, Оксфорд, Робін Гуд, паб та інші [2; 3; 4]. Бренд розуміємо як один з культурних символів країни, що містить уявлення про неї, є “візитною карткою” цієї країни, і який може позначати типову для країни реалію, типове явище чи типову ознаку життя громадян. Культурний символ може бути виражений ключовим словом, стереотипом, прецедентним феноменом.

Футбольні клуби Англії відомі у Великій Британії і за межами країни не тільки за їхніми назвами, а й за прізвиськами, більшість з яких давно закріпилися за командами і вважаються офіційними. Прізвисько – це додаткове ім’я, що дається людині оточуючими у відповідності з її характерною рисою, обставинами, що супроводжують її життя або за іншими аналогіями” [5 : 115]. Прізвиська футбольних клубів можуть повідомляти додаткову інформацію про клуби, а також про місцевість, де вони знаходяться: про географічне положення міста, місцеву промисловість, важливі пам’ятки, особливості фауни тощо. Все це – компоненти територіальної (регіональної) і культурної ідентичності, що є складовими національної ідентичності [6 : 14].

Близько половини (47 %) прізвищ англійських футбольних клубів, що досліджувалися, пов’язані з національною ідентичністю англійців. Зокрема, ці прізвиська повідомляють інформацію про місцевість, де знаходиться футбольний клуб. 25% прізвищ утворені на основі кольорів і малюнків футбольної форми команди та її поля (23%) або від логотипу команди (2%). 22% прізвищ походять від назви футбольного клубу.

З-поміж 47 % прізвищ, так чи інакше пов’язаних з місцевістю, де розташований футбольний клуб, 33 % можуть повідомляти назву міста (але відмінну від ужитої в офіційній назві клубу), району, де розташований стадіон клубу, вулиці або навіть окремої будівлі. Наприклад, прізвисько *The Owls* клубу ‘Sheffield Wednesday’ походить від топоніму ‘Owlerton’, прізвисько клубу ‘Reading’, *The Royals*, утворене від назви міста ‘The Royal County of Berkshire’, а прізвисько клубу ‘Leicester City’, *Fosse*, походить від колишньої назви клубу ‘Leicester Fosse’, що в свою чергу утворився від макротопоніма *The Fosse Way*). Інше, менш уживане прізвисько цього клубу, *Filberts*, походить від назви вулиці Filbert Street, де раніше розташовувався клуб.

Частина прізвиськ указує на географічне місцезнаходження футбольних клубів, наприклад, *The Seasiders* (вказівка на розташування клубу на морському узбережжі). Прізвиська клубів ‘Torquay United’, *The Gulls* та ‘Scarborough Athletic’, *The Seadogs*, також указують на близькість до моря, прізвисько клубу ‘Blackburn Rovers’, *The Riversiders*, – на розташування клубу поряд з річкою, а прізвисько клубу ‘Bournemouth’, *The Cherries*, вказує на те, що стадіон клубу знаходиться на місці, де раніше був вишневий сад. Неофіційне прізвисько команди ‘Bristol Rovers’, *Gas*, вказує на колишнє розташування спортивного майданчику клубу біля газового заводу.

Деякі прізвиська утворилися від назв відомих споруд. Наприклад, прізвисько клубу ‘York City’, *The Minstermen*, походить від назви відомого собору ‘York Minster’, а прізвисько клубу ‘Chesterfield’ отримало назву *The Spireites* через відомий зігнутий шпиль на одній з міських будівель.

Прізвисько команди ‘Everton’, *The Toffees* або *The Toffeemen* утворилося від назв відразу двох магазинів, що в 1950-1960х роках знаходилися неподалік стадіону клубу, і де перед початком матчу вболівальники купували іриски. Цукерки одного виробника були чорно-білими, як колишня футбольна форма клубу, тому користувалися особливою популярністю. Оскільки крамниця конкуруючої фірми знаходилася досить далеко від стадіону, обсяги продажів цукерок падали. Тоді власниця магазину зуміла отримати від керівництва клубу дозвіл продавати цукерки вболівальникам на стадіоні перед початком матчу. Цю місію було покладено на красуню-онуку власниці крамниці, яка, одягнена в свій найкращий одяг, продавала загорнуті в обгортки цукерки, які носила в кошику. Так було започатковано традицію продавати цукерки на футбольному полі Евертону перед початком матчу, а жінку, яка це робить, з тих пір називають *The Everton Toffee Lady* [7].

В основі деяких прізвиськ знаходяться офіційні й неофіційні етноніми, наприклад: *The Tykes* (призвисько клубу ‘Barnsley’, неофіційне прізвисько чоловіків графства Йоркшир), *The Yids* (образливе прізвисько клубу ‘Tottenham Hotspur’, розташованого в північному Лондоні, де мешкає багато євреїв). Серед прізвиськ, утворених на базі етнонімів, також *The Cumbrians* (призвисько

команди ‘Carlisle United’, утворене від топоніма – назви графства Cumbria), а прізвисько клубу ‘Exeter City’, *The Grecians*, походить від прізвиська місцевих жителів, яких так називають вже упродовж декількох століть.

Слід згадати про існування ендонімів і екзонімів серед прізвиськ. Наприклад, гравців клубу ‘Chelsea’ називають “аристократами” лише за межами Британії. У країни команда відома як *Pensioners*. Прізвисько закріпилося за командою через емблему, на якій був зображений герб Королівського госпіталю Челсі – герб району, де розташовувався клуб, і в якому мешкало багато ветеранів – пенсіонерів. Незважаючи на те, що 1952 року новий тренер команди змінив емблему клубу, помістивши туди символ Англії, лева, прізвисько “пенсіонери” й досі залишається популярним. Інше образливе прізвисько команди, *The Cabbies*, вживають уболівальники команд – суперників через те, що під час матчів уболівальникам ‘Chelsea’ роздають прапорці шахової розкраски синьо-білого кольору (кольорів клубу), які нагадують шашечки таксі [7].

Окремі прізвиська містять інформацію про місцеві породи собак, крупного рогатого скоту. Наприклад, клуб ‘Hereford United’ отримав прізвисько *The Bulls* завдяки місцевій породі биків, а клуб ‘Huddersfield Town’ називають *The Terriers* через породу собак “йоркширський тер’єр”. Команда ‘Formby’ отримала прізвисько *The Squirrels* через те, що футбольний клуб знаходиться у місцевості, де розташований заповідник з найбільшою популяцією червоних білок в Англії.

Прізвиська можуть містити інформацію про екологічну ситуацію у місті. Зокрема, футбольний клуб ‘Middlesbrough’ отримав прізвисько *The Smoggies* через забруднене повітря унаслідок діяльності металургійного та хімічного заводів, розташованих у місті.

Прізвиська футбольних клубів можуть бути утворені на основі місцевого фольклору. Наприклад, команда ‘Hartlepool United’ отримала прізвисько *The Monkey hangers* начебто через те, що під час наполеонівських війн жителі міста Гартпул повісили мавпу, яку вважали французьким шпигуном. Згідно легенди, місцеві жителі, які боялися нападу з моря, спостерігали за тим, як французьке судно намагалося дістатися берегу. Коли судно затонуло, на берег викинуло його уламки, за один яких учепилася мокра і перелякана мавпа –

улюбленець моряків, які її задля сміху одягнули у військову форму. Але жителі міста, не знаючи як насправді виглядають французи, вирішили, що мавпа – це французький шпигун, якого потрібно стратити [8].

Частина прізвиськ (14%) містить інформацію про особливості промисловості, що колись існувала або й досі існує у місцевості, наприклад: *The Brewers*, *The Chairboys* (виробництво меблів), *The Cobblers* (пошиття взуття), *The Ciderheads/The Zyderheads* (виробництво сидру), *The Blades* (виробництво сталі та ножових виробів), *The Marines* (місцевість раніше славилася виробництвом рибних продуктів), *The Glovers* (пошиття рукавиць), *The Hatters* (пошиття головних уборів), *The Gunners* (виробництво зброї), *The Iron* (виробництво заліза), *The Saddlers* (виробництво збруї), *The Shrimps* (виробництво рибних виробів і морепродуктів), *The Tractor boys* (місцеве сільське господарство), *The Knitters* (трикотажна та панчішна промисловість).

Майже чверть прізвищ футбольних клубів утворені від кольорів футбольної форми, від оформлення і кольорів футбольного поля (e.g. *The Reds*, *The Blues*, *The Bees*, *The Hoops*, *The Stripes*, *The Hornets*, *The Reds*, *The Lillywhites*, *The Skyblues*, *The Tigers*). Серед прізвиськ трапляються випадки використання культурно-маркованих номінацій кольорів, відсутніх в інших мовах, наприклад, *cardinal red* (*The Cardinals* – колір форми), *claret* (*The Clarets* – колір футбольного поля), *dolly blue* (*The Dolly blues* – команда грала у формі того самого кольору, що й відомі таблетки для прання ‘Dolly tablets’).

Лише декілька прізвиськ (2%) утворено від назви тварини або птаха – талісману команди, який у деяких випадках також використано в логотипі футбольного клубу, наприклад: *The Rams*, *The Badgers*, *The Canaries*, *The Lions*. Частіше клуби отримують прізвиська, утворені від назв тварин або птахів, через асоціацію з їхньою розкрасою.

Майже чверть прізвиськ (22 %) утворені від назви футбольного клубу. Такі прізвиська – це переважно скорочення назв клубів, що є випадками трансформації онімів без привнесення якоїсь додаткової фактуальної інформації. Вважають, що такі прізвиська мають суто оціночну конотацію – зневажливо-іронічну або відверто-негативну і найчастіше будуються на етимологізації (хибній або дійсній),

скороченні, звуковій субституції [9 : 119]. Утім, серед прізвиськ клубів, утворених від офіційних назв, таких, що мають негативну конотацію, виявлено не було.

До групи прізвиськ, що не пов'язані ні з назвою клубу, ні з кольорами футбольної форми або логотипом, ані з місцевістю, де знаходиться клуб (6 %), ми віднесли запозичені назви (назви інших команд, у деяких випадках з інших видів спорту), назви, що утворилися від пісень, висловів тренерів, від речівок уболівальників під час матчів, а також такі, чиє походження з'ясувати важко. Деякі з цих прізвищ можуть містити додаткову культурну інформацію про футбольний клуб. Прикладами запозичених прізвиськ є *Eagle* (прізвисько клубу 'Crystal Palas', запозичене у футбольної команди 'Benfica') та *The Red Devils* (прізвисько команди 'Manchester United', запозичене її тренером в команди з регбі). Прізвисько *The Red Devils* замінило старе прізвисько команди *The Busby Babes*. Це прізвисько команда отримала завдяки своєму тренеру Серу Мету Басбі, якому вдалося створити молоду й талановиту команду. Після того, як під час авіакатастрофи 1958 року загинула більша частина команди, тренер попросив журналістів більше не використовувати прізвисько *The Busby Babes*. А коли під час поїздки до Франції М. Басбі сподобалася назва команди з регбі, що жила поруч з його командою в готелі, він зібрав представників преси й буквально наказав їм називати свою команду *The Red Devils* [10].

Прізвиська декількох інших клубів також були вперше вжиті людьми, що мали безпосереднє відношення до команд. Зокрема, клуб 'Wugy' почали називати *The Shakers* завдяки вислову президента клубу Дж. Т. Інгхема, який в 1892 році вперше так назвав гравців своєї команди. Коли його запитали перед початком матчу на Кубок Ланкашира, чи зможе команда перемогти значно сильнішого за себе суперника, Дж. Т. Інгхем відповів: "We will shake them. In fact, we are the Shakers" [11]. Прізвисько футбольного клубу 'Peterborough United', *The Posh*, виникло внаслідок відомого вислову тренера іншої команди, частина якої пізніше увійшла до складу клубу, Пета Тіррела, який говорив про те, що шукає "Posh players for a posh team" [12]. Ще одна команда 'Everton' отримала своє прізвисько *The School of Science* завдяки тому, що в одному з коментарів стиль команди назвали "scientific" та "the school of science" [7].

Надання прізвиськ пов'язане з категоризацією дійсності – когнітивним процесом створення і виділення рубрик досвіду (категорій), членування зовнішнього та внутрішнього світу людини відповідно сутнісним характеристикам їхнього функціонування і буття, обумовленим матеріальною і духовною культурою етносу; упорядкування різноманітних явищ шляхом зведення їх до меншого числа розрядів або об'єднань тощо, підпорядковане дії чинників рідної мови та культури” [13].

Одним з проявів категоризації дійсності є код культури – макросистема характеристик об'єктів картини світу, об'єднаних спільною категоріальною властивістю; певна понятійна сітка, використання якої дозволяє носієві мови категоризувати, структурувати й оцінювати навколишній і власний світи <...> таксономія елементів картини світу, у якій об'єднані природні та створені руками людини об'єкти (біофакти й артефакти), об'єкти зовнішнього й внутрішнього світів (фізичні та психічні явища) [14 : 79]. Серед кодів, що відносяться до сфери природи: просторовий, часовий, орологічний, геологічний (мінеральний), гідрологічний, метеорологічний, космологічний, солярний, теоморфний, вегетативний (рослинний і харчовий), антропоморфний, перцептивний (візуальний, акустичний, одористичний, тактильний), соматичний, зооморфний/анімалістичний і колоративний. До кодів культури, що стосуються сфери діяльності людини, належать: артефактний, гастрономічний, архітектурний, акціональний, спортивно-ігровий, музичний, транспортний, культово-сакральний, медичний, освітній, технологічний /технократичний, етнографічний і числовий [15 : 306].

Серед кодів, що відносяться до сфери природи, в прізвиськах футбольних клубів відображені такі:

- Зооморфний (анімалістичний): *The Foxes, The Bulls, The Black cats, The Wolves, The Squirrels, The Tigers, The Stags, The Seadogs, The Tykes, The Badgers, The Rams, The Seals, The Terriers, The Lambs*;
- Колористичний: *The Blues, The Yellows, The Lillywhites, Sky Blues, Mighty Whites, The Reds, The Terras, The Clarets*;

- Орнітологічний: *The Eagles, The Gulls, The Peacocks, The Seagulls, The Canaries, The Robins, The Owls, The Swans, The Magpies*;
- Рослинний: *The Ash trees, The Tricky trees, The Poppies*;
- Ентомічний: *The Bees, The Hornets, The Wasps, The Spiders*;
- Соматичний: *The Ciderheads/The Zyderheads, The Heed*;
- Просторовий: *The Seasiders, The Sandgrounders*;
- Геометричний (різновид просторового): *The Hoops, The Stripes, The Super hoops*;
- Харчовий: *The Cherries, The Tangerines*;
- Геологічний: *The Terras, The Diamonds*;
- Іхтіологічний: *The Shrimps*.

З кодів, що відносяться до сфери діяльності людини, у прізвиськах футбольних клубів представлені такі:

- Професійний: *The Brewers, The Glaziers, The Glovers, The Gunners, The Hammers, The Hatters, The Knitters, The Mariners, The Millers, The Pirates, The Potters, The Rovers, The Shrimpers, The Silkmen*;
- Культово-сакральний: *The Saints, The Red Devils, The Red Imps, The Cardinals, The Pilgrims, The Quakers*;
- Артефактний: *The Spurs, The Blades, The Daggers, The Chairboys*;
- Гастрономічний: *The Tofees, The Chicken Orientals*;
- Антропоморфний: *The Sons*;
- Характерологічний (різновид антропоморфного): *The Bantams, The Rebels, The Valiants*;
- Акціональний: *The Monkey hangers, The Shakers*;
- Транспортний: *The Railwaymen, The Shaymen*;
- Етнографічний: *The Grecians, The Cumbrians, The Yids*;
- Технологічний / технократичний: *The Smoggies*;
- Спортивно-ігровий: *The Sports*;
- Освітній: *The School of science*.

Переважна кількість прізвиськ однослівні, виражені простими (e.g. *The Rams, The Seals, The Blues, The Stripes, The Pilgrims*) або, рідше, складеними словами, утвореними поєднанням основ двох іменників (e.g. *The Seasiders, The Chairboys*). Деякі прізвиська є складними словами (e.g. *The Red Devils, The School of Science, The Tricky Trees The Monkey hangers*).

Як вже зазначалося, приблизно чверть прізвиськ утворені від назв футбольних клубів. Найпоширенішим способом словотвору таких прізвиськ є випускання першого слова назви клубу: e.g. *Rushden and Diamonds* → *The Diamonds*, *Milton Keynes Dons* → *The Dons*, *Leeds United* → *The United*, *Northampton Town* → *The Tavn*, *Liverpool* → *The Pool*, *Blackburn Rovers* → *The Rovers*. Також зустрічаються випадки прізвиськ, утворених усіченням початкової частини назви клубу (аферези) (e.g. *Gateshead* → *The Heed*, *Rochdale* → *The Dale*, *Liverpool* → *The Pool*) або кінцевої частини слова (апокопи) з додаванням суфіксу множини *-s*: e.g. *Gillingham* → *Gills*, *St. Albans City* → *Saints*. Декілька прізвиськ утворено способом усічення одного слова назви та випускання іншого. У випадку апокопи другого слова назви також додається суфікс *-s*: e.g. *Ebbsfleet United* → *The Fleet*, *Northwich Victoria* → *The Vics*.

Декілька прізвиськ є ініціальними абрєвіатурами повної назви клубу або її частини: e.g. *QPR* ('Queens Park Rangers'), *FC* ('FC United of Manchester'). Прізвиська можуть бути скороченням назви клубу до однієї (першої) літери одного зі слів назви. Серед прізвиськ цього типу зустрічаються омоніми: e.g. *The O's* ('Leyton Orient'), *The U's* ('Cambridge United', 'Colchester United', 'Oxford United').

Омонімія також спостерігається серед прізвиськ, утворених суфіксальним способом від основи – номінації кольору, зокрема, вісім клубів мають прізвиська *The Blues*, три – *The Lillywhites*, по два – *The Reds*, і *The Yellows*. П'ять англійських футбольних клубів мають прізвиська *The Robins* через те, що один з кольорів їхньої форми нагадує колір цього птаха. Омоніми зустрічаються серед деяких прізвиськ, утворених способом скорочення: e.g. *The Rovers* ('Blackburn Rovers', 'Tranmere Rovers', 'Bristol Rovers'), *The Dons* ('Milton Keynes Dons', 'AFC Wimbledon'), *The Latics* ('Oldham Athletic', 'Wigan Athletic').

Прізвища футбольних клубів можуть базуватися на синонімах або гіпонімах, e.g. *Bolton Wanderers* → *The Trotters*, *Nottingham Forrest* → *The Tricky Trees*. Прізвище клубу 'Brentford', *The Bees*, базується на неправильному тлумаченні слова *Bs* з речівки вболівальників "Buck up Bs". Деякі прізвиська відображають особливості місцевих діалектів, e.g. *Tavn* [town], *Heed* [head], *Toon* [town].

Можемо зробити **висновки** про те, що вивчення відображення національної ідентичності в кодах культури дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок мови, культури й свідомості, глибше розкрити особливості мовного кодування образів національної свідомості. Зокрема, розгляд прізвиськ англійських футбольних клубів крізь призму кодів культури свідчить про тісний зв'язок прізвиськ з національною (регіональною, культурною) ідентичністю англійців. Найширше в назвах англійських футбольних клубів представлені професійний, анімалістичний, колористичний, орнітологічний, культово-сакральний та артефактний коди культури.

Подальші дослідження відображення національної ідентичності в кодах культури можуть здійснюватися у порівняльному аспекті, наприклад, це може бути вивчення співвідношення кодів культури в прізвиськах англійських і американських футбольних клубів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабарика С.* Бей-беги. История английского футбола: публицистические очерки / С. Бабарика, И. Бойко, Д. Джулай, А. Иванов, К. Крыжановский. К.: ООО «Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг», 2010. – 384 с. 2. *Barnes, J.* England, England / Julian Barnes. – Vintage Books, 2008. – 266 p. 3. *ICONS. A portrait of England* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту.: // <http://www.icons.org.uk/> 4. *Fomenko, O.* Names in Nation Branding: A Case Study of England / Olena Fomenko // ICOS International Congress of Onomastic Sciences. Abstract Guide. – Barcelona, 2011. – P. 76-77. 5. *Подольская Н. В.* Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М., 1978. – 231 с. 6. *Smith A. D.* National Identity / Anthony D. Smith. – Penguin books, 1991. – 227 p. 7. *Everton's Origins* [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <http://web.archive.org/web/20060809052249/http://www.toffeeweb.com/club/folklore/origins.asp#School> 8. *The Hartlepool Monkey Legend* [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <http://www.hartlepoolunited.co.uk/page/MonkeyLegend> 9. *Слышкин Г.Г.* Лингвокультурные концепты и метаконцепты: дис. на соискание учен. степени докт. филол. наук: спец. 10.02.19 “Теория языка” / Геннадий Геннадиевич Слышкин; Волгоградский госуд. пед. ун-т. – Волгоград, 2004. – 332 с. 10. *Прозвища футбольных клубов* // [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <http://www.chelsea.com.ua/forum/viewtopic.php?f=3&t=958> 11. *Why Shakers!!!* // Bury Football Club official website [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <http://www.buryfc.co.uk/page/WhyShakers/0,,10422,00.html> 12. *Why Posh?* // Peterborough United football club [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <http://www.theposh.com/page/WhyPosh/0,,10427,00.html> 13. *Бацевич Ф. С.* Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавництво “ДОВІРА”, 2007 [Електронний ресурс]. Режим доступу до словника: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/k>. 14. *Пименова М. В.* Коды культуры и проблема классификации концептов / М. В. Пименова // Язык. Текст. Дискурс: научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. – Ставрополь: Изд-во ПГЛУ, 2007. – Вып. 5. – С. 79-86. 15. *Фоменко О.С.* Мовне відображення американської національної ідентичності в кодах культури (на матеріалі прізвиськ американських штатів і міст) / Олена Степанівна Фоменко // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наук. праць Київськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Вип. 34 – Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 303-316.